

BIBELSKE STUDIER

AF

F. GODET

PROFESSOR I THEOLOGI I NEUCHATEL

OVERSAT FRA FRANSK

BEARBEJDET TIL BRUG FOR LÆGFOLK

AF

G. MÜNSTER

PRÆST VED ST. LUKAS KIRKE

I.

KRISTELIGT FOLKEBIBLIOTHEK
FORLAGSMAGASINET
KØBENHAVN 1910

Af **F.Godet: Bibelske studier**

F.Godet var professor i teologi ved universitetet i Neuchatel, og var i sin samtid kendt for "lærde Værker, navnlig Fortolkninger til den hellige Skrift, hvormed han er traadt i Skranken for gammel kristen Tro imod Rationalisme og Bibelkritik", som der står i forordet til bogen.

Essayet **ENGLENE**

Det Emne, vi her skulle drøfte, har sine tiltalende Sider, men ogsaa sine Farer. Det hemmelighedsfulde Slør, hvormed det er dækket, øver en vis Tiltrækning paa os. Men den Fare, man udsætter sig for ved at behandle det, bestaar i, at man paa et helligt Omraade betror sig til en ikke fuldt udrustet Fører, Indbildningskraften.

For saa vidt muligt at undgaa dette Skær, ville vi afkræve Naturen de Beviser, og Historien de Fingerpeg, de kunne yde; og idet vi dernæst stille disse Kendsgerninger overfor dem, som Biblen, der indeholder Guds Aabenbaring, meddeler, ville vi søge at belyse de forskellige Enkeltheder. Gid det maatte lykkes mig at drage dette interessante Emne ud af den Dunkelhed, hvori det er indhyllet for en stor Mængde Mennesker! Det er ganske vist en underordnet, men dog vigtig Rolle, de Væsener, som vi her skulle fæste vor Opmærksomhed paa, spille i Guds Værks store Drama paa Jorden.

Vi ville fremdrage fire Punkter:

- 1) Englenes Tilværelse og Natur;
- 2) Deres Udviklingsmaade;
- 3) Deres indbyrdes Forhold;
- 4) Deres Forhold til os.

I.

Englenes Tilværelse vil ikke være Tvivl undergivet for den, som tror paa Biblens Sandhed. Men for den, som forkaster Aabenbaringen, eller som betænker sig paa at gaa ind paa, hvad den lærer, paa alle Punkter, vil der ikke være nogen Grund til at indrømme Virkeligheden af en Klasse Væsener, der i visse Henseender staa over Mennesket.

Vi kende paa Jorden tre Klasser levende Væsener, Planten, Dyret og Mennesket. Men hvis vi maa erkende, at disse tre Klasser Skabninger ere de tre første Trin i et System af Væsener, i hvilket et fjerde og sidste Trin, skønt vi ikke finde det her paa Jorden, lige saa bydende fordres for at tilfredsstille vor Tanke, maa saa ikke deraf med en vis Sandsynlighed fremgaa, at denne højere Klasse, der er uundværlig for det Heles Harmoni, virkelig eksisterer et Sted paa et Omraade af Skabningen, der er utilgængeligt for vore nuværende Organer? — Men at dette er Tilfældet, er netop, hvad vi nu skulle godtgøre.

Lad os da iagttage den enkelte (Individets) Forhold til Arten i disse tre Klasser levende Væsener, som Naturen viser os, og vi ville se, om ikke dette Forhold leder os til at forudsætte den nævnte højere Klasse.

I Planteverdenen er det Arten og Arten alene, som i egentlig Forstand er til; den enkelte er kun en Afspejling deraf. Plant en Rose paa et Sted, der egner sig for dens Udvikling, og den vil ikke blive andet end enhver anden Rose, stillet under de samme Betingelser. Man kalder de enkelte Individuer af Planteverdenen for "Eksemplarer". Det vil sige, de ere for Arten det Samme som Fotografikortene ere med Hensyn til Pladen, som de afspejle. Der er i Virkeligheden kun én Rose, Arten Rose, som lever og uophørlig genfødes i de enkelte Skikkelser, i hvilke vi betragte dem. Planten er ligesom

en uskiftet Arv, hvor enhver Part tage i lever kun paa og for Arvegodset. I Planteverdenen eksisterer Individet ikke som saadant; Arten er det Eneste, som er Hos Dyret er Arten endnu det Væsentlige; men den enkelte er allerede noget ved Siden af og over den. Den enkeltes Ejendommelighed begynder at bryde frem; men Dyret er behersket af Instinktet. Hvad er altsaa Instinktet andet end Artens Herredømme i den enkelte? Underkastet denne ubøjelige og uimodstaaelige Lov er den enkelte ude af Stand til med klar indre Overvejelse at tage en Beslutning, som i Sandhed er dets egen. Derfor falder al Ansvarlighed bort, men just derfor ogsaa ethvert Fremskridt. Løven nu til Dags gør akkurat det samme, som dens Forfædre have gjort, og som dens sidste Efterkommere ville gøre. Hvis ikke Mennesket rækker Dyret Haanden igennem Dressuren, vil det atter og atter dreje sig i den Cirkel, som Instinktet tegner. Den enkelte lever, men som Artens Fange. Dets Fangevogter lader det vel have Lov til at gaa Nogle Skridt efter egen Indskydelse i Fængselsgaarden, men aldrig at springe over dets Mure.

Overgangen fra Dyret til Mennesket er betegnet ved en fuldstændig Omvæltning i Forholdet mellem den enkelte og Arten. Denne sidste eksisterer ganske vist endnu hos Mennesket; vi tale saaledes ikke uden Grund om en Menneskeslægt. Ethvert Menneske skylder Forældre sin Tilværelse; og det er netop dette, som frembringer Arten. Saavel hos Mennesket som hos Dyret er Arten det første dunkle og hemmelighedsfulde Udspring. Men — 'og det er deri, at Omvæltningen i Forholdet bestaar — naar Instinktets Lov udøver sit Herredømme over Mennesket, hersker den dog ikke med den blinde Skæbnes Magt. Instinktet er vel dets første Herre, men ingenlunde dets evige Tyran. Mennesket kan kæmpe imod sine naturlige Lyster, ja det kan endogsaa ved Hjælp af Samvittigheden og Eftertanken overvinde sine Ønskers Begær og ofre dem paa den moralske Forphigtelses Alter. Fangen kan sprænge Fængslets Port og slippe ud, og efterdi han kan det, bør han det ogsaa. Individet

bliver først i Sandhed Menneske i samme Grad, som det benytter denne herlige Forret. Dersom det forsømmer at gøre Brug af den, bliver det staaende i Linje med Dyret og ender endogsaa med at overgaa dets Raahed. Det falder til Straf ind under de Naturdrifter, som det burde have behersket. Af denne Evne hos Mennesket til at frigøre sig fremgaar Evnen til at gøre Fremskridt. Instinkt, som er Individets Vugge .og Beskyttelse til en Tid, er kun Udgangspunktet for dets Udvikling. Saa snart Mennesket har nedbrudt denne Skranke ved en overlagt Beslutning, ser det Vejen til alle Slags Fremskridt aaben for sig. Arten eksisterer altsaa endnu i Menneskeheden; men den enkelte er ikke ganske og aldeles fastholdt af dets Favntag. Menneskets høje Kald er at naa til at blive et selvstændigt / e g ved med Frihed at tvinge sin Naturs blinde Drifter ind under den moralske Forpligtelse. Mennesket er hverken et Eksempel eller et blot Individ; det er en Personlighed.

Men af alt det her udviklede fremgaar tydeligt en Lov, som synes at være Skabningens Lov: Den enkeltes voksende Overvægt over Arten. Paa det første Trin har den enkelte slet ingen Betydning; paa det andet har den vel Betydning, men lever i trælbanden Tilstand; paa det tredje viser den sig som frit og som skabt til Herre. Skulde der saa ikke være en fjerde Stand, en Klasse Væsener, som endogsaa stod over den tredje og fuldstændiggjorde hele Systemet?

Vi have hævdet Tilværelsen af tre Tilværelses former her paa Jorden: Arten uden den enkelte, den enkelte underlagt Arten og Arten behersket af den enkelte; en fjerde endnu mulig Form er altsaa tilbage: Den enkelte uden Arten. Dette lidt besynderlige Udtryk betegner ved nærmere Eftertanke en yderst simpel og langt mindre udviklet Tilværelsesmaade end vor, nemlig en Klasse Væsener, i hvilken hver enkelt Individ, da Arten ikke eksisterer, skylder sin Tilværelse, ikke til Forældre, som det ligner, men umiddelbart til Skaberens Vilje. Mon det da ikke just skulde være Englen, hvis Tilværelse saaledes fuldstændiggør Skabningens System?

Den Tilværelsesmaade, vi nu have beskrevet, er netop den, som den hellige Skrift tillægger de hemmelighedsfulde Væsener, som den kalder med dette Navn. Medens den, naar den taler om os, hyppigt bruger Udtrykket "Menneskets Børn" kalder den Englene Guds Børn, aldrig Englenes Børn. Hvorfor vel, uden fordi de ere blevne til ved direkte Skabelse og ikke ved Forplantelse? I den udførligste Forklaring, som de hellige Skrifter giver os angaaende Englenes Natur, antyder Jesus en betydningsfuld Lighed mellem Englene og de herliggjorte Troende. "Denne Verdens Børn", siger han, "tage til Ægte og bortgiftes. Men de, som agtes værdige til at faa Del i hin Verden og i Opstandelsen fra de Døde, tage hverken til Ægte eller bortgiftes. Thi de kunne ikke mere døe; Thi de ere Engle lige, og ere Guds Børn, efterdi de ere Opstandelsens Børn." (Luk. 20, 34—36).

Denne Forklaring indeholder fire betydningsfulde Oplysninger angaaende Englenes Natur: 1) Disse Væsener have et Legeme, efterdi de Opstandnes Legeme skal være ligt med deres. 2) Dette Legeme skylder ikke en Avlingsproces sin Tilværelse, men en umiddelbar Skabelse, efterdi dets Oprindelse skal være lig med dets Legemes, hvormed de Troende skulle beklædes ved deres Opstandelse. Ligeledes skulle de herliggjorte Troende, saavel som Englene, i det tilkommende Liv være værdige til at bære Navn af Guds Børn; "de (de Troende) skulle være *Guds Børn*, efterdi de ere *Opstandelsens Børn*." 3) De ægteskabelige Forhold skulle lige saa lidt finde Sted hos de herliggjorte Mennesker som de finde Sted hos Englene. 4) Denne Aflæggelse af de ægteskabelige Forhold skal i disse to Klasser Væsener svare til Fritagelse for Døden. — Dette saa klare Indhold af Herrens Forklaring stemmer saa nøjagtigt som muligt med dét Resultat, hvortil Betragtningen af de levende Væsener, Naturen frembyder, har ført os.

Hvis altsaa blot vore Slutninger ere solide, og Jesus har talt som en Mand, der kender den Sag, hvorom han udtaler sig, kunne vi be-

tragte Spørgsmaalet om Englenes virkelige Tilværelse og Natur som løst og opfatte dem som Væsener, der skyldte Gud alene deres Tilværelse; som have et Legeme af en højere Natur end vort nuværende Legeme; og hos hvilke der endelig hverken er Kønsforskel eller en ødelæggelse af Livet, der ender med Døden. Vi kunne nu gøre det næste Skridt i vor Studie og undersøge, hvordan disse Væseners *Udviklingsmaade* maa være.

II.

Lad os tænke os en Stige oprejst for os: paa del nederste Trin staar Arten uden det enkelte Individ; paa det næste det enkelte Individ i Arten; højere øppe det enkelte Individ, som løser sig fra Arten; paa det øverste Trin endelig, det enkelte Individ uden Arten, Englen. Under denne den levende Skabnings Stige og ligesom Grundlaget, hvorpaa den hviler, findes det livløse Stof, der er blottet saavel for den enkeltes som for Artens Liv; oven over Stigen og i en Højde, som ikke kan udmaales, kommer endelig det Væsen, i hvis Haand den hænger, og i hvem Art og Individ ere eet, nemlig Gud. Englene have altsaa deres bestemte og tydeligt paaviselige Plads i de levende Væseners System. Lad os da se, om vi kunne faa noget at vide om deres Historie.

Først angaaende Legemet.

Kunstnernes Fantasi har givet Englens ydre Fremtræden en yndefuld Form. Vi tør imidlertid ikke tage for haandfast paa Sagen ved at tillægge disse Væsener virkelige Fødder og Vinger; men vi tør heller ikke blot haanligt sige nej; de have virkeligt et organisk Legeme, skønt forskelligt fra vort som vi nylig have overbevist os om.

Dersom de have et Legeme, maa de ogsaa have et Opholdssted. Hvor er dette? Udgøre Englene maaske Stjernehimlens Befolkning? Paa denne Maade vilde man kunne forklare sig det dobbelte Ind-

hold, det i vore hellige Skrifter saa hyppigt anvendte Udtryk "Hærskarernes Gud" synes at have, et Udtryk, som paa een Gang betegner Stjernernes Gud og Englenes Gud. Man forstaar saaledes fra dette Synspunkt Bønnen i "Fadervor" – "Ske Din Vilje, som i Himlen, saa og paa Jorden." Imidlertid er der maaske højere Sfærer, som adskille sig fra den, vi bebo, ikke saa meget ved den lokale Afstand som ved forskellig Natur og Beskaffenhed. Naar Jesus siger om dem, som han kalder "de Smaa", at deres Engle se altid Guds Ansigt, det vil sige, ere de Væsener, der staa nærmest ved hans Trone, saa tør vi ikke tænke os disse Engle midt i Stjernetaagen, i de Sole, som skinne over vore Hoveder. De ere paa een Gang højere oppe og længere nede; højere oppe, for saa vidt som de staa umiddelbart om Guds Trone; længere nede, fordi de ere udsendte til Hjælp for de svage Væsener, som mest behøve deres Beskyttelse paa Jorden. Himlen, som de bebo, er altsaa ikke i Henseende til Sted og Rum fjernet fra den Del af Verdensrummet, vi bebo. Den gennemtrænger den maaske, paa samme Maade som den guddommelige Allestedsnærværelse gennemtrænger alle Ting.

Med Hensyn til Englenes moralske Udvikling vide vi for det Første, at disse Væsener ere frie Skabninger. Dette fremgaar af den Plads, de indtage paa de levende Væseners Trinstige. Befriet fra Artens Baand, og følgelig fra det blinde Instinkts Herredømme, maa Englen endogsaa være friere end Mennesket, der slæber den tunge Lænke efter sig, som det alle omfattende Liv og den ufrivillige Medansvarlighed med Arten har paalagt det. Nu er Prøvelse en Nødvendighed for den frie Skabning, og neppe var Mennesket sat paa Skuepladsen for sin fremtidige Virksomhed, før det blev underkastet denne Nødvendighed. At lade Mennesket selv træffe Valget imellem Lydighed og Modstand er den første Frihedsgave al Gud til den frie Skabning, efter at han har givet sig til Kende for den som den, der har skænket den Livet og alle de Velsignelser, som følge det. Og hvad andet er det menneskelige Liv end en Række Prøvelser, at hvilke vi gaa ud enten mere afhængige i Fri-

hed eller ubøjjelig genstridige? At hengive sig eller at hævde sin Selvtændighed, af fri Kærlighed at gøre sig afhængig at Gud eller med Stolthed at sige Nej, dertil - deri bestaar Fremskridtet i det Gode eller det Onde, hyortil Frihedens særlige Forret bydende forpligter os. Dersom Englen er fri som vi, ja i højere Grad end vi, har han altsaa heller ikke kunnet unddrage sig Prøvelsens Vilkaar.

Vi vide hvordan den Prøve var, hvorpaa Mennesket blev stillet. Den var afpasset efter den barnlige Tilstand, hvori det befandt sig ved sin Udviklings Begyndelse, og efter dets Nydelsesdrift. Skulle vi nu forsøge at løfte det Slør, som skjuler den rigtignok ganske forskellige Prøvelse, som Englene ere blevne underkastede? Nej; vi ville blot minde om, at der selv for Mennesket findes underfundigere og snedigere Fristelser end Legemets Lyster, af rent aandelig Art, for Eksempel Selvretfærdighedens, Herskersygens og Ærgerighedens; Fristelsen til at misbruge sine aandelige Evner og tilbøde sig selv. Og saa er da Fristelser af denne Art saa meget mere forstaaelige hos et Væsen, der ejer en langt mere aandelig Natur og er begavet med større personlig Frihed og Uafhængighed.

Englenes Prøvelse har fundet Sted; Skriften aabenbarer vel ikke dens Natur, men meddeler os dog dens Udfald. Dette Udfald afviger paa et Hovedpunkt fra vor; hos os er *hele* Slægten faldet, just fordi vi ere en Slægt, og fordi alle enkelte Individuers Skæbne ved en saadan Tilværelsesmaade er uadskillelig sammenknyttet. Menneskeheden er ligesom eet eneste Træ, forsynet med talrige Grene. Hug dets Stamme omkuld, og ved dette ene Hug skilles alle Grenene fra Roden, ganske som om Hugget havde ramt dem selv. Ganske anderledes maa det forholde sig, hvor der ikke er Slægt, Forplantning og Art. Men i Stedet for at lignes ved et Træ, der bærer en Mængde Grene, kan Englenes Skare sammenlignes med en Skov, der bestaar af en Mængde Træer, som ere uafhængige af hverandre. For Englenes Vedkommende har derfor Prøvelsen kunnet have forskellige, ja modsatte Resultater, - og iføl-

ge Skriftens Beretning er denne Mulighed blevet til Virkelighed. Den siger om nogle Engle, at de "ikke bevarede" deres første Tilstand - at "de forlode deres egen &lig" - at "de ikke forbleve i Sandheden" (Jud. V. 6; Joh. 8,44), medens den benævner andre Engle "hellige Engle" og "udvalgte Engle" (1 Tim. 5,21 Math. 25, 31). De første have altsaa fornægtet deres Livs oprindelse og Maal, deres Skabers Vilje; det vil sige, at de have gjort deres egen Vilje til Maalet for deres Virksomhed. De ere altsaa faldne fra Virkelighedens Tilværelse, som kun findes i Gud, og over i Løgnens; deres Liv er blevet et falsk Liv; de svinge uophørlig frem og tilbage imellem Forblindelse og Bedrag, snart bedragne, snart bedragende. Thi de mangle ethvert Hvilepunkt udenfor sig, hvortil de kunne holde sig fast. De have ikke Gud, som de "trofaste" Engle eje; lige saa lidt kunne de gøre Brug af den jordiske Verden, med hvilken deres Livsorganers Beskaffenhed ikke tilsteder dem at træde i direkte Forbindelse og ved hvilken de syndige Mennesker for et Øjeblik holde sig skadesløse for Tabet af Gud. De leve og virke i deres egen hule Aands Tomhed, en Tomhed, som de stræbe at udfylde med deres egne løgnagtige Opfindelser. Til Trøst i denne sørgelige Tilstand have de kun Kampen mod Sandheden og det Gode, og Forførelsen af andre frie Væsener, som de bestræbe sig for at drage med sig ind i deres feberagtige Travlhed med at bryde ned uden dog at kunne sætte noget Sandt og Virkeligt i Stedet. De *hellige* Engle derimod, som rettede sig efter Guds Vilje, ere blevne delagtige i hans Magt og Hellighed; de ere hans salige Medarbejdere i den hele Verden, som de har faaet som deres Virksomheds Omraade. Ligeledes ere den guddommelige Magts overnaturlige Indvirkninger paa Yderverdenen lagt i deres Hænder, og Menneskets Søn taler om sine Undergerninger som Engle, der fare op og ned. (Joh. 1,52). Lønnen for deres frivillige Lydighed bestaar i at være i Virkeligheden, hvad de ere bestemte til at være, alt hvad Navnet *Engle* omfatter, nemlig Himlens *Sendebud*, Guds betroede Tjenere. I Gud have de en Borgen for Virkeligheden af deres Liv og Virksomhed.

III.

Hvilket Forhold bestaar der imellem disse Væsener? Hersker der en hellig Trinfølge indenfor deres Kreds? Ere de forbundne ved en eller anden Organisation?

Ingensteds paa Jorden finde vi den fuldkomne Lighed; og jo højere vi stige op paa de levende Væseners Stige, desto mere udpræget ses det, at nogle indtager en overordnet og andre en underordnet Stilling. Tre Ulighedsformer, der kun uklart findes hos de Væsener, som ere lavere end Mennesket, fremtræde tydeligt hos dette; i Familien: Naturens Overvægt, saaledes som den tilkommer Forældrene; i Staten: Stillingens; i det borgerlige Samfund: Indflydelsens.

Den første af disse tre kan ikke findes hos Englene; hvad derimod den anden angaar, da taler Paulus til os om *Troner, Herredømmer, Fyrstendømmer* og *Magter*, hvilke Udtryk klarlig angive Graderne i deres indbyrdes Forhold. (Ef. 1,21; Kol. 1,6 o. f l.). Og hvad angaar den Overvægt, som fremgaar af den moralske Magts Indflydelse, da vilde vi for Englenes Vedkommende kunne bestemme den, selv afset fra Skriftens Vidnesbyrd. Træffe vi ikke overalt i Menneskeheden paa Individier, der ere undergivne andre, blot paa Grund af disses personlige Indflydelse. Det menneskelige Samfund ligner en Pyramide, paa hvis nederste Trin Mængden er stillet, som hverken har egen Tanke eller Vilje. Ovenover Mængden have Talenterne Plads, der med en vis Magt gengive og kundgøre Feltraabet, som er givet dem højere oppe fra. Paa Toppens snævre Plads, der er forbeholdt et lidet Antal Udvalgte, hæve Genierne sig, der for Menneskets Tanke aabne hidtil ukendte Synskredse og bane nye Veje for dens Virksomhed. Disse ere Menneskehedens sande Stormænd, lysende Fyr som Luther, fortærende Ildsteder som Voltaire. Naar det forholder sig saaledes i Menneskeverdenen, hvor meget mere da ikke ogsaa hos Englene, disse Væsener, som ere højt op-

højede over os i Indsigt og Frihed. Ved Pyramidens Fod staa først de Engle, som blot ere Sendebud; dem er det maaske, som Guds Ord kalder *Magter*; ovenover dem *Fyrstendømmerne*, derpaa *Herredømmerne*, som under deres Scepter samle større eller mindre Skarer af Engle; paa Toppen endelig *Tronerne*, som Skriften ogsaa kalder *Ærkeengle*, hvilket betyder Englehøvdinge.

Blandt disse sidste angiver Guds Ord Navnet paa tre, to iblandt de salige Engle, een blandt de faldne.

Den benævner de to første *Michael* og *Gabriel*, Navne, som i Menneskesproget udtrykke det Hverv, de udfylde i Guds Værk. Michael betyder: *Hvo er som Gud?* Han er det Væsen, som indtager det øverste Trin paa Skabningernes Stige. Han er gennemtrængt af kun een Følelse, som i Korthed angiver hans Livsindhold, nemlig Følelsen af den uendelige Afstand, som skiller ham fra Skaberen. Skønt den højest Ophøjede af Alle, føler han dybere end alle andre sin Intethed. Nidkærheden for den Guds Ære, som han tilbeder med tilhyllet Aasyn, er Sjælen i hans Virksomhed, selve Maalet for hans Liv. Af denne Følelse fremgaar Beskaffenheden af hans Gerning, som bestaar i at omstyrte hver den, som vover at gøre sig lig med Gud eller at sætte sig op imod ham, især Heden-skabet under dets forskellige Skikkelser. Saavel i det Gamle som i det Ny Testamente optræder Michael som Israels Beskytter og som Forkæmper for Troen paa den ene sande Gud, som dette Folk har faaet betroet, som Satans Overvinder og Ødelæggeren af hans Værker (Dan. 10,13; 12,1; Jud. V. 9. Joh. Aab. 12,7). Denne Ærkeengel forbereder saaledes Kristi sidste Gerning som Verdens Dommer.

Gabriel, Navnet paa Lysets anden Ærkeengel, betyder *den stærke Mand* eller *Guds Kæmpe*. Han er den virksomme Tjener for Guds Frelsesplaner. Medens Michael nedslaar, hvad der sætter sig op imod Gud, arbejder Gabriel paa Virkeliggørelsen af hans Værk.

Det er ham, som aabenbarer sig for at forkynde Daniel Hjemkomsten fra Fangenskab og for bestemt at angive Tiden for Messias's endnu fjerne Komme; det er ham, som i det Ny Testamente bebuder Maria Guds Søns Fødsel. (Dan. 8,16, 9,21; Luk. 1,19, 26). Gabriel er den himmelske Evangelist; han indleder Kristi Værk som Verdens *Frelser*.

Naar der er Fyrster iblandt de udvalgte Engle, saa er det naturligt, at der ogsaa er saadanne blandt de frafaldne.

Det eneste Væsen af denne Art, som Guds Ord nævner Navnet paa, er det, som den kalder *Satan*, et Navn, som er hentet fra hans Forhold til Gud og betyder *Modstanderen* — og *Djævelen*, et Ord, som betyder *Bagtaleren* eller *Anklageren*, og som er taget fra hans Forhold til Menneskene. Den Magt, som Guds Ord tildeler dette Væsen i hans faldne Tilstand, vidner om hans Fremragende Stilling og særligt udmærkede Evner før hans Oprør. Desuden kan een Kendsgerning forklare det Hele: han har fordristet sig til at maale sig i Tvekamp med Guds Søn. Naar han siger til denne, idet han viser ham alle Jordens Riger: "Alt dette er givet mig", berettiger intet os til at tænke, at han ikke taler Sandhed. Jesus har selv bekræftet denne Paastand ved gentagne Gange at kalde ham *denne Verdens Fyrste*. Udgjorde da vor Jord en Del af det Omraade, der oprindeligt var anvist denne Hersker? Var den hans Rige? Han bar lovlig udøvet sin Myndighed indtil den Dag, da han forsøgte fra Underkonge at opkaste sig til enevældig Hersker? Er han fra den Tid af, skønt afsat fra sin Ret, faktisk vedblevet at være dens Herre? Hvordan det nu end forholder sig hermed, saa bebor han endnu en højere Verdensegn end vor, men desuagtet ikke adskilt fra den, *en Sfære*, som Paulus kalder *de himmelske Egne*. (Ef. 6,12). Derfra udøver han i Forbindelse med den Skare Væsener, der ligne ham og ere beherskede af hans overlegne Aand, den Dag i Dag en uberegnelig Magt over den Del af Menneskeslægten, over hvilken Kristus endnu ikke har udstrakt sin frelsende Indflydelse.

[Man har undertiden paastaaet, at Bibelens Omtale af disse overnaturlige Personligheder, gode og onde, er et Laan fra den babyloniske og persiske Religion, hvormed Israliterne kom i Berøring under deres Fangenskab i Eufrats og Tigris's Lande. Men i disse Religioner tales der bestandigt om syv, ikke om tre, Ærkeengle. Tallet syv, som stemmer med Tallet paa de persiske Kongers Mini-stre, genfindes i nogle andre jødiske Skrifter, vi har fra Tiden efter det babyloniske Fangenskab; men den hellige Skrift viser sig uberørt af disse Fabler. Desuden kommer de to Lysets Englefyrster, som den lader optræde, allerede til Syne som Gud Herrens Ledsagere ved hans Besøg hos Abraham i første Mosebog, der er skrevet længe før det babyloniske Fangenskab. Og hvad angaar den Ærkeengel, den skildrer os som Mørkets Fyrste, da gør den ham ingenlunde til en Ouddom saaledes som de nævnte Religioner, men til en stakke1s Skabning, som skælver for Gud (Zach. 3,2; Jak. 2,19), og saa meget mere elendig, som den oprindeligt var bleven saa rigt begavet. Biblen hævder altsaa her som overalt sine Meddelelsers uafhængige Karakter, der borger for dens Kilders Oprindelighed].

IV.

Vi komme nu endelig til det Spørgsmaal, som ligger os mest paa Hjerte, nemlig den Forbindelse, hvori Englene staa med Menneskeslægten. Et Blik paa Historien vil maaske kunne kaste noget Lys over dette vanskelige Spørgsmaal. Lige indtil Jesu Kristi Komme syntes Israels Folk skilt ved en Kobbermur fra alle de andre Folkeslag. Grækerne og Romerne indtage Scenens Forgrund; Israel syntes i sin tilbagetrukne og ensomme Stilling ikke at staa i nogen Forbindelse med Historiens store Skuespillere. Imidlertid viser en dyberegaaende Granskning, at disse Folks Udvikling gik paa en Mængde Punkter Haand i Haand med Guds Folks. Historien er skredet frem samtidig med denne enestaaende Nations Indflydel-

se, indtil endelig det Tidspunkt kom, da Skillevæggen faldt .og de to Strømme, den jødiske og den hedenske, forenedes. Denne For-
ening iværksættes i den kristne Kirke. Dette Resultat var bestemt
og forudsagt. Lige fra Begyndelsen af tog Gud sigte paa Virkeliggø-
relsen af Menneskeslægtens Enhed ved Evangeliet. Nu gives der
en langt mere omfattende Enhed end Mennvskeslægtens, en En-
hed, som dog ikke er mindre fast besluttet af Guds Vilje, nemlig
Enheden af alle de Væsener, hvoraf den aandelige Verden, det
himmelske Rige i dets videste Udstrækning, bestaar. Ligesom Gud
i den gamle Verden har forberedt Sammensmeltningen af Jøder og
Hedninger, hvis Virkeliggørelse daterer sig fra Jesu Kristi Komme,
saaledes forbereder han under hele sin nærværende Styrelse en
højere og endnu rigere Genforening, nemlig Englenes og Menne-
skenes, som skal fuldendes ved den samme Jesu Kristi Genkomst i
Herlighed.

Man behøver blot at lukke øjnene op for at se de Forhold, som
forene vor Slægts Udvikling med de Væseners, hvormed vi her
sysselsætte os, Forhold, som viser os Menneskeslægtens Historie
som Led i et mere omfattende Hele, i Alskabningens store Histo-
rie. Det første Menneskes Fristelse og Fald ere de første Kends-
gerninger, som aabenbare den bestaaende Forbindelse imellem de
to, ja selve Menneskets Skabelse synes ikke at være uden Forbin-
delse med Engleverdenen. Naar paa den ene Side Satan i sin op-
rindelige Tilstand var den Fyrste, til hvem Gud havde betroet Sty-
relsen af Jorden, og naar paa den anden Side Gud virkelig har sagt
til Mennesket i Skabelsesstunden: Hersk over Jorden og over alt,
hvad derpaa findes, saa er det kun muligt at drage een Slutning af
denne dobbelte Kendsgerning: at Gud har villet sætte Mennesket i
Satans Sted som Jordens Herre, og at han ved at skabe Mennesket
har givet denne faldne Ærkeengel en Efterfølger og Medbejler.

Satan var en oprørsk Vasal, og Gud har givet Mennesket hans Ri-
ge; men Mennesket er bleven kaldet til selv at underlægge sig det,

og han skal opfylde dette Kald, ikke ved overlegen Styrke, men
ved Lydighed. Under dette Synspunkt kunne vi forstaa den Iver,
hvormed Satan lige fra den første Time har arbejdet paa at drage
Mennesket bort fra Lydigheden og ind i sit eget Oprør. Thi hvad er
mere tiltrækkende for en Oprører end at faa den Armé, der er stil-
let paa Benene for at undertvinge ham, til at gøre omkring og at
føre den til Kamp imod den, som selv havde rejst den imod ham!

Men hvad formaar Satans List og selv hans Sejre mod Guds alvise
Planer? Menneskets Frafald, dette den djævelske Klogskabs Me-
sterstykke, har kun ladet Guds herlige Plan træde frem paa en me-
re glimrende Maade.

Ved Menneskets Syndefald er Satan rigtignok vedblevet at være
denne Verdens Herre, ja han har endog skaffet sig en Tjener til.
Den, som skulde fratage ham hans Rige, er blevet hans Forbunds-
fælle, hans Slave; og hvilke skændige Lidelser har han ikke paalagt
sin ulykkelige Fange? Med hvilke tunge Lænker har han ikke be-
læsset ham? Afgudsdyrkelsen med alle dens uhyggelige Udslag.
Krigen med dens blodige Rædsler, Døden med dens usigelige Gru
og fremfor alt Synden med dens Skændigheder og dens Samvittig-
hedskval ere alle Mindesmærker om Satans Magt over Menneske-
heden, Sejrstrofæer fra den Stund, da han vandt det store Slag
over Jordens Slægt.

Hvad gør nu Gud? Knuser han i sin Vrede sin og vor Modstander?
Det vilde ikke være det samme som at have besejret ham. For
at sejre i en Kamp som denne, maa han ydmyge, og at ydmyge er
at vise sig ikke som den stærkeste, men som den bedste.

Ser Du dette ydmyge Barn i Krybben? Det er den nye Stridsmand,
som Gud har udvalgt sig, og med hvem han træder denne Ver-
dens Fyrste i Møde. Satan, en Skabning, havde attraaet Guds Uaf-
hængighed og Ære; Gud udsender et hemmelighedsfuldt Væsen,

sit andet Jeg, der frivillig affører sig sin Guddom og paatager sig Skabningens Afhængighed og Svaghed. Ærkeengelen havde gjort sig til Gud; Guds Søn bliver et Menneske, Ordet bliver Kød. I det menneskelige Livs ydmygste Skikkelse virkeliggør han den fuldkomne Lydighed imod Gud, som baade Ærkeengelen og det første Menneske havde svigtet. Nu mærker Satan et Modstandspunkt hos Menneskeheden; han iler til. Han forstaar, at hans Magt er truet. Ligesom han fordem havde sejret i Eden, i Herlighedens Have, saaledes haaber han ogsaa nu at vinde Sejr ved Hjælp af Savn i ørkenen. Men hans Beregninger slog fejl; han har truffet sin Overmand. Jesus holder Stand uagtet alle hans forføreriske Kunster og Tilbud; han vedbliver med at forlade sig paa Gud alene angaaende Bevarelsen at sit timelige Liv, Midlerne til at grunde sit Rige herne- de og Tiden, da han skal gøre sine Undergerninger. Hele hans følgende Tjenergerning er kun en Bekræftelse paa den uforbeholdne Afhængighed, han saaledes havde bundet sig til i ørkenen. Og efter at han har fuldbragt sit Forsonings- og Genløsningsværk, er han kronet og indsat som Jordens ny Konge. Dette er det sande Regeringsskifte her paa Jorden (Joh. 12, 31). Verden gaar over til en anden Herre. Satan er afsat; og hans Herskermagt er overdraget til Jesus Kristus. Jesus overdrager den atter til Menneskeheden, hans Slægt, i hvis Navn han har kæmpet, lydt og sejret.

En saadan Overdragelse er mulig; thi i Kraft al Artens ubrødelige Sammenhæng, som er Menneskehedens Særkende til Forskel fra Englene, kan hele Slægten frelses ved een. En saadan Frelsesmetode vilde ikke være anvendelig paa de faldne Engle; thi de ere enkelte Individuer uden Fællesliv. Det hedder ogsaa, "at Kristus ikke har antaget sig Englene, men Abrahams Sæd antager han sig." (Hebr. 2, 16).

Fra dette øjeblik af kæmpe Satan og hans Følge som Fortvivlede mod den ny Magt, der arbejder roligt paa at sætte sig selv i hans Sted. *Fra de himmelske Egne*, fra de højere Regioner, hvor de end-

nu have Bolig og udøve deres Magt, søge de at standse Evangeliet paa dets Løb gennem Verden. Men Kristus har forstaaet at gøre sin og Guds Sag til een og den samme. Deri ligger Sikkerheden for hans Sejr. Hans Modstanders Trone synker gradvis ned, efterhaanden som hans egen hæver sig i Verden.

Hvorledes tage nu de hellige Engle Del i dette Guds Værk i Menneskeslægtens Hjerter? De optræde paa een Gang som Tilskuere og som virksomme Deltagere.

De havde med Jubel hilst Menneskets Skabelse, og det var, siger Job, under Guds Børns Triumf sange og Morgenstjernernes Glædesraab, at Mennesket holdt sit Indtog paa Jorden. Senere vare de Hjælpere og Tjenere for Profeterne, hvis Gerning og Syner forbedte Frelserens Komme. Saa snart Jesus kom, omringede de ham som en Skare af hengivne Sendebud, der stege op og ned paa hans Bud, som Redskaber for den guddommelige Formidling i den timelige Verden ligesom den Hellig-Aand er hans Redskab for Frelsesværket i det Indre, I den Time, da det evige Offer fuldbragtes, lænede de sig ud over Afgrunden og søgte at lodde dens Dyb. Endelig vare de de Første til at forkynde hans Opstandelse, ligesom de vare de Første til at forkynde hans Fødsel.

Siden den kristne Kirkes Grundlæggelse hviler deres Blik paa dette Størværk af den guddommelige Kærlighed. De beskue tilbedende et Værk langt større end Naturens, en Skabning langt herligere og varigere end den i de seks Dage. "Guds mangfoldige Visdom", siger Paulus, "skal nu blive kundgjort for Fyrstendømmer og Magter i Himlen ved Menigheden" (Ef. 3, 10). Paa denne nye Skueplads betragte Englene med Tilbedelse og Henrykkelse de mangfoldige Veje, ad hvilke Faderen fører de syndige Sjæle til Sønnen og frelser de Fortabte. Og der er Jubelfest hos dem, hver Gang et ubeskriveligt Smil gaar ben over Faderens Aasyn og giver dem til Kende, at et af hans Børn, som var dødt, er blevet levende igen.

Ved en saadan Beskuelse gøre de Erfaringer og Fremskridt, derved glæde de sig eller græde, snart af Glæde, snart af Smerte. Men de gøre mere. Ligesom de ere optraadte i Herrens egen Historie, saaledes gøre de det ogsaa i Kirkens. "Ere de ikke", hedder det, "alle tjenende Aander, udsendt til Hjalp for dem, som skulde arve Salighed" (Hebr. 1, 14). De Største i blandt dem forsmå ikke at tage sig særligt at de Svageste og Mindste blandt de Troende (Matt. 18, 10). Dette har Jesus selv sagt os, uden at vi dog af dette Ord have Ret til at slutte, at ethvert menneskeligt Væsen har en Engel, som er sat ham personlig ved Siden.

Men hvortil, kunde man spørge, tjener denne Hjælp af Engle? Kunde Gud da ikke hjælpe os ved sit Forsyn og sin Almagt uden at tage sin Tilflugt til disse skabte Hjælpere? Jo, sikkert kunde han det; men man kan med lige saa god Grund spørge, hvorfor Barnet, som fødes, ved sin Indtrædelse i Livet finder Hænder, som anvende den ømmeste Pleje paa det? Kunde Gud ikke svøbe det og selv give det Føde ved sin Almagt? Fremdeles kan man spørge, hvorfor Gud, naar vi have været stedt i Fare, har frelst vort Liv ved et af vore Medmennesker i Stedet for at gøre det med egen Haand? Dette kommer af at det ikke er Guds Vilje, at det ømme Baand, som evigt forbinder den, der blev hjulpen, og hans Velgører, kun skal findes mellem ham og os. Gud har Kærlighed nok til ikke at ville være den Eneste, der elsker og elskes. Han agter Kærligheden, som er hans eget Væsen, altfor højt til ikke at arbejde med alle Midler paa at mangfoldiggøre den mellem alle de Væsener indbyrdes, som han har skabt, lige saavel som mellem ham selv og dem. Hans Kærlighed til alle, alles til ham og alles til alle er det, som giver hans Rige dets Herlighed. Og dette er Grunden til, at han vil, at vi skulle hjælpe hverandre indbyrdes, og at denne Forbindelse med gensidig Bistand finder Sted selv mellem Englene og Menneskene. Saaledes forbereder han det Tidspunkt, da disse to Slægter, skønt endnu langt forskellige end Jøderne og Hednin-

gerne, kunne forenes inderligt i hans Rige og kun danne eet eneste Legeme.

Endelig skal ved Historiens Afslutning denne Forbindelse mellem Menneskene og Englene, som er indgaaet ved Skabelsen og knyttet fastere under hele deres Udvikling, blive beseglet ved en særlig Begivenhed. Paa den ene Side "skulle Menneskene dømme Englene" (1 Kor. 6, 3), siger Paulus, de hellige Mennesker skulle dømme de frafaldne Engle; paa den anden Side skulle Englene i Menneskeslægten skille Klinten fra Hveden og indsamle denne, medens de opbrænde hin. Det er Jesu Ord (Matt. 13, 36 ø. fl.).

Og efterat enhver af disse to Klasser Væsener saaledes har givet den guddommelige Hellighed Vidnesbyrd for den anden, skal Maalet for Guds Veje naas for dem begge. Den Gud, som har besluttet at samle alt i Kristus, det som er i Himlen og paa Jorden (Col. 1, 20 og Ef. 1, 10), han vil ogsaa forene Menneskene og Englene under dette ene Overhoved. Og ligesom den gamle Verdens to store Strømme: Jøderne og Hedningerne, efter gradvis Tilnærmelse tilsidst forenedes i den kristne Kirke, saaledes skulle de to store Klasser Væsener, hvoraf Aandens Verden bestaar: Mennesket og Englene, efter lang og kærlig Forbindelse underkaste sig Jesu Kristi Scepter, hans, som er Englenes Skaber, Menneskenes Skaber og Frelser og alles Herre.

Det forekommer os saaledes umuligt at fjerne Troen paa Englenes Tilværelse og Virksomhed som et Punkt uden Betydning. Vi ere blevne førte til denne Tro ved Slutninger af Naturen, ved Sideblik paa Historien og ved den hellige Skrifts Oplysninger. Og hvem føler ikke, hvor langt det guddommelige Værks Ornraade strækker sig, og Lysets Egne udbrede sig for os under dette Synspunkt? Ligesom Synet af den stjerneklædte Himmel i uendelig høj Grad forøger vore Tanker om Naturens Verden, saaledes giver Troen paa Englenes Tilværelse den Forestilling, vi gøre os om Guds Rige,

Præg af Uendelighed. — Hvor maa man ikke tillige føle, i hvor høj Grad denne Tro er skikket til at varme vort kolde Hjerte og gøre vor Afsky for det Onde dybere? Det sætter os i Stand til i enhver Fristelse at se en Snare, som er lagt af en Dødsfjende, i enhver Synd at se en ikke blot forbryderisk, men afsindig Medskyldighed med et ondsindet og hadefuldt Væsen. Og, kunne vi endelig ikke forstaa, hvor meget denne Tro opflammes til at lovprise vor Frel-sers Person og opbøje hans Værk? Han er ikke alene Menneske-nes Hoved, hvilke han har frelst ved sin Lidelse: han er ogsaa Eng-lenes, som han ikke blot har skænket Tilværelse, men som han ogsaa fører til Fuldendelse i sin Herlighed. Den Vekselsang var herlig, som lød i Kirkens første Dage, da de Troende af Jøderne og de Omvendte af Hedningerne første Gang i Forening hævede de-res Røster for at istemme den nye Sang, Frelses-Hymnen. De lov-priste med hverandre Guds underfulde Gerninger, men hver paa sin Maade; hine priste navnlig hans Trofasthed i Opfyldelsen af alle Forjættelserne til deres Fædre; disse kundgjorde hans Barmhjertig-hed imod de Folk, som han intet havde lovet, og som til Trods for deres grænseløse Uværdighed, havde faaet alt (Rom. 15, 8—9). Det vil blive en tostemmig Hymne, endnu langt rigere og mere højtidsfuld, hvormed de udvalgte Engle og de herliggjorte Menne-sker tilsammen ville lov-prise Guds Værk, rigtignok paa forskellige Melodier, idet hine med denne velklingende Røst, som aldrig har kendt til en falsk Tone, kundgøre den Højestes Troskab, som her-ligt kroner den ydmyge og vedholdende Lydighed imod hans Vilje; medens disse i en mere alvorsfuld Toneart og med et mere dæmp-et Tonefald, som det sømmer sig Skabninger, hvis Sang er født under Taarer, forherlige hans Naade, som udsletter Troløsheden og tilgiver Oprøret. Hine vise os Mennesker i deres eget Forbillede den lysende Stige, paa hvilken man kanhæve sig til Gud uden no-gensinde at falde; naa Fuldkommenheden, vel ikke uden Prøvelse, men uden Fald; virkeliggøre Fremskridtet i det skyld-fri Hjerte og saaledes forherlige den Guds Hellighed og Sanddruhed, som ikke tillader, at Synden nogensinde kan opfattes som i sig selv nødven-

dig eller blot nyttig. Paa den anden Side svare vi Mennesker dem ved at vise dem med dyb Ydmyghed Syndens mørke Afgrunde, hvori vi vare nedstyrtede, men hvorfra Guds Haand har draget os op ved Undere uden Lige, og forherlige saaledes for deres øjne den Naade, “som er meget overflødig der, hvor Synden var over-flødig”, og som ved at forvandle selve det Onde til det Gode fuld-byrder Undernes Under. Fra de to Folks Bryst, som kun rummer eet Hjerte, skal da paa forskellige Melodier hæve sig den fælles Hymne, det sidste Ord i de frie Skabningers Historie, hvis Forspil var Englenes og Hyrdernes Sang Julenat: Lovet være Gud og Lammet, som sidder paa Tronen! Halleluja!